

Gemeente van Christus,

De andere drie evangelisten vertellen het verhaal van de tempelreiniging bijna aan het einde van hun evangelie. Op die plek is het voor de tegenstanders van Jezus de druppel die de emmer doet overlopen: nu achten ze de tijd gekomen om hem uit de weg te ruimen. Zo vormt deze tempelreiniging bij Mt, Mc en Lc de opmaat voor het eigenlijke lijdensverhaal. Historisch gezien is dat waarschijnlijk juist.

Johannes, die in zoveel opzichten verschilt van de andere drie, kiest ook hier heel duidelijk voor een eigen invalshoek, door dit gebeuren juist bijna helemaal aan het begin van zijn evangelie te plaatsen.

Alsof hij hiermee meteen de toon wil zetten. Alsof hij wil zeggen: eerst moet dat tempelplein schoon en leeg zijn. Anders is er geen ruimte, geen ontvankelijkheid voor alles wat gaat volgen.

In dit verhaal kun je meerdere lagen onderscheiden. Bij drie ervan staan we vanochtend stil.

In de laag die het meest aan de oppervlakte ligt, lijkt het er sterk op dat de woede van Jezus wordt veroorzaakt door de bedrijvigheid van die marktkooplui en wisselaars die hij aantreft op het tempelplein. Runderen, schapen en duiven, ze worden verkocht aan de pelgrims die naar Jeruzalem zijn gekomen om het Pesachfeest te vieren. Daarvoor moeten ze de voorgeschreven offers brengen.

De wisselaars staan ertussen: je mocht immers in het eigenlijke tempelcomplex niet betalen met het onreine Romeinse geld dat in omloop was. En ach, wie weet: wie weet waren er ook toen al kraampjes waar je souvenirs kon kopen.

Al met al had dat tempelplein meer weg van een jaarmarkt dan van een heiligdom: een plaats, een ruimte waar mensen iets zouden kunnen ervaren van Gods aanwezigheid.

Maar in wezen zijn het niet de handelaars en wisselaars waartegen de woede van Jezus zich richt. Waar we vanochtend getuige van zijn - een woedende jonge rabbi, die met een stuk touw het hele plein schoonveegt - is niet minder dan een oorlogsverklaring tegen de hele manier waarop de godsdienst in zijn dagen vorm had gekregen. Tegen de tempel en alles wat daarmee verbonden was als instituut. Ik vermoed dat als Jezus in onze dagen rond zou lopen, hij zijn woede, zijn heilige toorn evenzeer zou kunnen richten op bepaalde vormen van de kerk als instituut.

Woede is een kant van Jezus die we maar zeer zelden te zien krijgen. Twee keer, als ik het goed heb. Waarvan dit er dus een is. Woede neemt bezit van hem als hij, in Jeruzalem aangekomen, ziet hoe het uitgerekend in die zeer indrukwekkende tempel, waaraan 46 jaar gebouwd was om hem weer uit de as te laten verrijzen, onmogelijk was geworden om iets van de Allerhoogste te ervaren.

Wat een levend, direct en intiem gebeuren zou moeten zijn - een mens die iets ervaart van de aanwezigheid, de liefde, de draagkracht van God - was gestold tot een formeel gebeuren. Geformaliseerd in een wirwar van voorschriften en regels.

Wat een innerlijk gebeuren zou moeten zijn, was verworpen tot iets volslagen uiterlijks.

Het waren de priesters en schriftgeleerden die de mensen voorhielden hoe ze God zouden kunnen dienen. Nee: zouden móeten dienen! Welke offers in precies welke situaties gebracht zouden moeten worden om je met God te verzoenen. Welke voorgeschreven gebeden daarbij zouden moeten worden uitgesproken. Welke gelovigen dat wél zouden mogen doen en welke zeker niet. Omdat ze als onrein werden beschouwd. En dus waren buitengesloten.

Hoe de heilige geschriften precies uitgelegd moesten worden. Dat was geen zaak voor het gewone volk. Daar ben jij als eenvoudige gelovige niet zelf toe in staat.

Als eenvoudige gelovige val je onder het gezag van de mensen die ervoor gestudeerd hebben!

Je hebt je aan hen aan te passen. (we komen daar straks nog terug)

Het is een - bijna onvermijdelijk - gevaar waaraan elke vorm van religie blootstaat: het begint als een levend, persoonlijk gebeuren en langzaam maar zeker stolt het in de loop van de tijd tot een instituut.

Ook onze kerk ontkomt daar niet aan.

Is het mogelijk om dat los te laten? En terug te keren tot waar het in wezen, in de kern, om draait?

Dat is, denk ik, waar Jezus in dit verhaal, helemaal aan het begin van zijn weg mee bezig is. Terug naar de kern.

Waar begint geloof? Per definitie in jezelf, toch? Weliswaar onder invloed van indrukken van buitenaf gestimuleerd, maar altijd in jezelf.

In zijn mooie, autobiografische boek "Hopeloos hoopvol" beschrijft de Amerikaanse theoloog en filosoof John Caputo hoe hij als klein ventje 's nachts uit zijn slaapkamerraam kijkt en de eindeloze sterrenlucht ziet. En zich afvraagt of daar ook iets "achter" zit. Iets dat zijn ouders "God" noemen.

Met het besef van jouw kleinheid en kwetsbaarheid en vergankelijkheid in een oneindig, uitdijend universum.... Kan er iets van geloof beginnen.

In een van zijn gedichten noemt Lucebert de aarde "een kruimel op de rok van het universum". En op die aarde ben jij op jouw beurt zeker niet meer dan een kruimel. Dat besef..... het kan iets van heilig ontzag in je wakker roepen.

Geloof kan ontkiemen in het verlangen naar geborgenheid, liefde. In het zoeken naar wat zin en betekenis geeft aan het bestaan. Jouw bestaan.

Zeker: mensen kunnen liefde en geborgenheid aan elkaar geven. Maar vroeg of laat komt er een moment waarop je elkaar moet loslaten. Is er nu ook iemand, of iets dat mij vasthoudt, dat mij draagt, als al het andere wegvalt? Als de tempel van mijn lichaam, mijn geest uiteen valt?

In de kern is geloof, ons Christelijk geloof, in mijn beleving tenminste, de intuïtie, die overgaat in vertrouwen dat dat inderdaad zo is. Dat er sprake is van liefde en geborgenheid die een mens dragen, in tijd en eeuwigheid. Jezus noemt dat "Vader". Omdat hij die liefde heeft ervaren als iets heel intiem, iets persoonlijks.

En het is precies deze gewaarwording, deze ervaring die hij aan ons wil overdragen. Als de kern waar het hele geloof in de God van Israël om draait.

Je hebt geen officiële cultus, geen eredienst nodig om dat te ervaren. Je hoeft er geen voorgeschreven offers voor te brengen. Je hebt er ook geen priester of dominee voor nodig die jou vertellen wat al die vaak zo wonderlijke bijbelverhalen "precies" betekenen. Die jou vertellen wat jij wél en wat jij niet moet geloven. Hoogstens heb je één of een paar mensen nodig die jou op weg willen helpen op je zoektocht. Die iets met je willen delen van wat hen heeft geraakt, de ogen geopend. Zonder het je op te willen dringen.

Dat is iets anders dan een officiële geestelijkheid die denkt dat ze moet bemiddelen tussen God en jou. Dat ze daarin onmisbaar is!

Tegen die hele officiële cultus van zijn dagen, die zich God en de gewone mensen plaatst, keert Jezus zich hier met een ongekende felheid! Precies die felheid die intense woede, die hij zo zelden laat zien, geeft aan hoeveel er hier blijkbaar op het spel staat. **Het gaat om jouw eigen beleving, jouw eigen omgang met God. Daar mag niets of niemand zich tussen plaatsen.**

Dat is de tweede laag van dit verhaal.

Op de overgang van deze tweede naar de derde laag, denk ik terug aan twee ontmoetingen die ik onlangs had. Twee gasten in ons klooster Westerhûs.

De eerste was heel kort, met een nog zeer jonge dame. Over hoe je je weg in het geloof zich kan ontwikkelen, ging het gesprek aan tafel. "Uiteindelijk ben jij het altijd zelf die bepaalt hoe jouw weg zal gaan", zei ik. En ik voegde er een van mijn favoriete citaten aan toe: Een weg ontstaat door hem te belopen." (Dat dat een uitspraak is van Zhuang Zi, een van de grote mannen van het Taoïsme, hield ik uit een voorgevoel al wijselijk voor me)

"Nou, zei ze, daar ben ik het niet mee eens! Ik laat me daarin graag leiden door de traditie!

Op zo'n moment gaat er van alles door mijn hoofd. Een van de mooie uitspraken van de Boeddha, bijvoorbeeld: Je moet niet iets geloven omdat ik het zeg! Je moet het zelf onderzoeken. En zien of het waar is of niet. Ik vind dat zeer bevrijdend. Maar blijkbaar (en dat weet ik ook wel) is zoiets voor anderen juist heel beangstigend.

Het tweede gesprek was met een wat oudere vrouw. Uit een orthodox milieu. Heftige persoonlijke ervaringen hadden haar toch al wankele traditionele Godsbeeld omver gestoten. In die God van de voorzienigheid kon ze

niet meer geloven. Ook ander dogma's begonnen te wankelen. Zelf had ze daar niet echt moeite mee. Maar haar omgeving wel. De druk om op een bepaalde manier te geloven.

Dominees en ouderlingen die weten hoe het wél hoort en hoe níét. Wie het anders beleeft "begeeft zich op een glijdende schaal, waar je op het eind met lege handen staat".

De dreiging "voor eeuwig verloren te gaan", als je afwijkt van het juiste pad.

Het is vanochtend zeker niet de bedoeling de orthodoxie af te schrijven. Dat was ook de bedoeling van Jezus niet. Niet gekomen immers om de Wet af te schaffen, maar die juist tot vervulling te laten komen. Door de Geest ervan op het spoor te komen.

Het wordt anders als orthodoxie een keurslijf wordt waar gelovigen in geperst worden.

En dat lijkt in het Jeruzalem van Jezus' dagen duidelijk het geval te zijn.

Laten we terugkeren naar de lezing. Want er zit nog een derde laag in verborgen.

"Breek deze tempel af en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen", laat Johannes Jezus zeggen.

Waarmee hij doelt op zichzelf: zijn lichaam, zijn geest. Als tempel waarin de Allerhoogste huist. En van waaruit liefde en licht, warmte en mededogen naar buiten stromen.

Dat geldt niet alleen voor hem. Maar evenzeer voor ons. Als gemeente, niet voor niets "Lichaam van Christus" genoemd. En zeker ook voor ieder van ons persoonlijk. Ieder van ons een tempel waarin iets van de Allerhoogste huist. Normaal gesproken ben je je daar waarschijnlijk niet van bewust. Maar nu wellicht wel.

Zo'n 600 jaar geleden preekte een van de grootste mystici uit de Christelijke traditie, meester Eckhart, over dit verhaal. Hij legt daarin de grootst mogelijke nadruk op onze persoonlijke ervaring (!!). ik citeer één zin uit die preek:

"Die tempel, waarin God machtig wil heersen zoals Hij dat wil, is de menselijke ziel die Hij **zo geheel gelijk aan zichzelf** heeft gevormd en geschapen, zoals we lezen uit de woorden van de Heer zelf, die zei: Kom. Laat ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis."

De tempel, dat is jouw ziel, jouw kern. Die moet schoon en leeg worden, ontdaan van alle dingen die in de loop van je leven tussen jou en God en jou en de werkelijkheid om je heen zijn gaan staan:

- De marktkraam van je angsten en valse zekerheden
- De kraam van je geld en je goed
- De kraam van je Godsbeelden, die er, om meester Eckhart nog maar eens te citeren, **er allemaal per definitie (!) naast zitten.**
- de kraam van jouw dogma's en je eigen gelijk.
- De kraam van je verstand, dat per definitie te klein is om wat wij "God" noemen te bevatten. Wat je, als het goed is, bescheiden, behoedzaam en ontvankelijk maakt in geloofszaken.

Jouw ziel schoon en leeg, opdat er ruimte ontstaat. Ruimte voor God, om mens te worden,

Amen.